نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی سال هجدهم، شماره ۴۸، بهار ۹۷

بررسی تطبیقی جغرافیای فراغت در کلان شهر اهواز

دریافت مقاله: ۹۶/۷/۱۶ **پذیرش نهایی**: ۹۶/۱۲/۲۸

صفحات: ۲۳۹-۲۱۷

مصطفی محمدی ده چشمه: استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.[1]
M.mohammadi@scu.ac.ir
ناهید سجادیان: استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
Nsajadian@yahoo.com
علی شجاییان: مربی گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
shojaian@scu.ac.ir
نرگس قیصری: دانش آموخته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز و مدرس دانشگاه پیام نور، اهواز، ایران.
Gheysari89@gmail.com .

چکیده

مطالعه چگونگی استراحت و فراغت از کار شهروندان، در حیطهٔ مطالعات جغرافیای فراغت قرار می گیرد. این مقاله بر اساس هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی- تحلیلی و بر اساس ماهیت ،کاربردی- نظری می باشد ابتدا به منظور بیان منطقی همبستگی های موجود بین مجموعه متغیرهای محیطی و جمعیتی، بر روی جغرافیای فراغت و ارائه تحلیل ساختاری، از مدل تحلیل مسیر بهره گرفته شده است. نتایج حاصل از بررسی نشان میدهد که تاثیرات متغیرهای محیط فیزیکی برون منزل با ضرایب استاندارد ۰/۴۶۱ نسبت به سایر متغیر ها بیشترین تاثیر و متغیرهای جمعیتی با ضرایب استاندارد ۰/۰۲۵ کمترین تاثیر را در جغرافیای فراغت دارند. در ادامه تعداد ۳۸۳ پرسش نامه به منظور بررسی تطبیقی الگوی مکانی جغرافیای فراغت در میان شهروندان مناطق ۲، ۴و ۷ کلان شهر اهواز که در سطوح متفاوتی از برخورداری قرار گرفته اند، توزیع گردید. نتایج پرسش نامه شهروندان حاکی از آنست که ،الگوی فراغت در منطقه ۲ متفاوت از سایر مناطق بوده است ؛این در حالی است که الگوی فراغت شهروندان منطقه۴و ۷ دارای تفاوت معناداری با یکدیگر نبوده است. در این راستا اختصاص نوع ویژه ای از برنامه ریزی به منظور ارتقای کیفیت سلامت جامعه و رفاه شهروندان ؛ با توجه به شرایط طبیعی و انسانی شهر و نوع امکانات و تاسیسات فراغتی موجود مورد تایید واقع میگردد.

کلیدواژگان: فراغت، جغرافیای فراغت، برنامه‌ریزی فضایی، کلان شهر اهواز.

---

۱. **نویسنده مسئول**: اهواز، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم زمین، گروه جغرافیا.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

مقدمه

فراغت امری وجودی و اجتماعی ، گذرا و پیوسته ، شخصی و سیاسی است(کلی، ۱۳۸۲: ۶). اوقات فراغت زمانی است، که پس از به انجام رساندن کار و تکالیف موظف روزانه، باقیمانده است(سنایی،۱۳۹۲: ۹۷) و انسان فرصت می‌یابد که با رغبت و علاقه و انگیزه شخصی ،فعالیت یا برنامه خاصی را انتخاب و پیگیری نماید(تورکیدسن[1]، ۲۰۰۱، ۱۲۱). گذران اوقات فراغت مجموعه فعالیت هایی را در بر می گیرد که شخص به میل خود خواه برای استراحت، تفریح، گسترش اطلاعات، آموزش شخصی، مشارکت آزاد اجتماعی، بروز خلاقیت؛ در زمانی فارغ از تعهدات فردی و اجتماعی خویش به عهده می گیرد(لیتنر[2]، ۲۰۱۲، ۴). از نظر جغرافیایی ،اوقات فراغت عبارت است از، زمان بیداری که انسان در طول آن از کار و اشتغال و وظایف اجتماعی روزمره اش فارغ گشته و میتواند به طور دلخواه در نواحی مختلف صرف کند(رضوانی،۱۳۷۴: ۲۳). وجود یا نبود برنامه ریزی در زمینه گذران اوقات فراغت می تواند دو پیامد متضاد از اوقات فراغت را به همراه بیاورد. اوقات فراغت می تواند جامعه را توسعه دهد، اما مشروط به داشتن برنامه ریزی و بالعکس(دانایی،۱۳۹۴: ۵۵). تاکید بر داشتن برنامه ریزی از این واقعیت سرچشمه می گیرد که امروزه گذران اوقات فراغت به یکی از نیازهای اساسی و عالی انسان کنونی بدل شده است(تورکیدسن،۱۳۸۲: ۱۶۳). برنامه ریزی برای فراغت جز جدایی ناپذیر از برنامه ریزی فضایی و اجتماعی محسوب می شود؛ زیرا فراغت در فضا اتفاق می افتد و از این نظر با برنامه ریزی فضایی ارتباط نزدیکی پیدا می کند(میکائیلی،۱۳۷۹: ۷۵). امروزه موضوع گذران اوقات فراغت و فضاهای فراغتی به یکی از محورهای اساسی در برنامه ریزی و مدیریت شهری تبدیل شده است(پارکر[3]، ۱۹۷۶: ۲۷). محیط های شهری علاوه بر اسکان متمرکز جمعیت و فعالیت های اقتصادی شکل دهنده روابط اجتماعی و فرهنگی بشر نیز هستند؛ به همین دلیل علاوه بر فضاهای سکونتی و کار نیازمند مکان هایی برای رفع نیازهای اجتماعی و فرهنگی نیز می باشند(پورمحمدی،۱۳۹۲: ۳۸). هدف برنامه ریزان آنست که تسهیلات درست را در بهترین مکان، در وقت صحیح و با هزینه قابل قبول ،برای افرادی فراهم آورند که به آنها نیاز دارند(ادگینتون،[4]۲۰۰۸: ۳۵). در واقع کمال مطلوب در این مورد آنست که، تمام وسایل مادی، معنوی و فضای سالم جهت بهره جویی آماده شود و با حذف زمینه های فقر اقتصادی، فرهنگی و تربیتی، انگیزه های سالم در میان طبقات مختلف جامعه ایجاد گردد(رولاندسن[5]،۲۰۱۱: ۶۵). در پژوهش حاضر ضمن اذعان به اهمیت مکان و نقش فرایند های انسانی در شکل گیری و تغییر فضاهای فراغتی ،با هدف ارائه تصویری از الگوی مکانی فراغت شهروندان؛ در قالب فراغت درون منزل و برون منزل، در مناطق مورد مطالعه ؛ به استفاده از زمان فراغت، فضا، انرژی و پول برای تطبیق و سازگاری با نیازهای فردی و اجتماعی تاکید میگردد. کلان شهر اهواز به عنوان یکی از قطب های صنعتی در جنوب غرب ایران ،کانون جاذبه جمعیت فعال، از استان خوزستان و استان های هم جوار، در مشاغل رسمی، واسطه گری و کاذب می باشد. نکته قابل ذکر آنست که قرار گرفتن شهر در شرایط محیطی سخت ،که گاه این شرایط به صورت طبیعی و غالبا تحت تاثیر دخالت های انسانی،

1 Torkildsen
2 Leitner
3 parker
4 Edginton
5 Rolandsen

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

شرایط ویژه ای را بر شهر تحمیل نموده است. از آنجا که فراغت به عنوان پدیده ای فرهنگی– اجتماعی هم از ساختتار اقتصادی و اجتماعی جامعه تاثیر می پذیرد و هم بر آن تاثیر می گذارد و از جهتی چون موضوع مشترک تمام گروه های جامعه است و ساعات زیادی را به خود اختصاص می دهد و اینکه تا کنون چنین پژوهشی با این عنوان در شهر اهواز صورت نپذیرفته است، با توجه به مطالبی که ذکر آن رفت ضرورت مطالعه و بررسی در این باره تایید می شود.

از آنجا که هر کدام از نقش های اساسی انسان به عنوان بخشی از قالب کلی جغرافیا می تواند مورد بررسی قرار گیرد، مطالعه درباره چگونگی اجرای نقش استراحت و فراغت از کار، خود به خود از وظایف جغرافیای فراغت محسوب می گردد .در واقع مطالعه رابطه انسان با محیط به هنگام وقت آزاد وی از کار، با توجه به جنبه کاربردی آن پایه و اساس منطقی پیدا می کند. گذران اوقات فراغت می تواند جامعه را توسعه دهد اما مشروط به داشتن برنامه ریزی. فراغت در اوضاع دنیای امروزی با توجه به دشواری های شیوه زندگی شهری- آلودگی محیط، دشواری رفت و آمد، گرانی ،کار زیاد ، بی ثباتی، ناامنی، تنش و... به یک رویکرد عمومی و راه حل اساسی برای پاسخگویی به بخش مهمی از نیازهای مادی و معنوی و اجتماعی عامه شهروندان بدل شده است، اغلب مردم این احساس را پیدا کرده اند که مناطق شهری، دیگر برای زندگی و فعالیت مطلوب نمی باشند(ر.ک مهدی زاده،۱۳۸۳: ۱۲۴، سرایی،۱۳۹۲:۱۲۴). اما دو نکته باعث شده که مسئله فراغت شهری در شهر اهواز با مسایلی فراتر از شهرهای دیگر کشور روبرو گردد :از جمله دامنه گرمایی ۴۰ درجه سانتی گراد که نشان دهنده شرایط سخت آب و هوایی منطقه برای سکونت است(موحد،۱۳۹۰: ۱۱). و عامل دیگر پدیده گرد و غبار بوده که برای مناطق غرب و جنوب غرب در سال های اخیر به چالشی فراگیر تبدیل شده است که داشتن زمان فراغت برای شهروندان در بیش از یک سوم از سال به ویژه بیرون از منزل را، تقریبا غیر ممکن می سازد. وجود این عوامل به ویژه تشدید آنها در سال های اخیر در اقلیم خوزستان و شرایط آب و هوایی شهرستان اهواز تاثیر زیادی ،بر روند فعالیت های اجتماعی، اقتصادی، بهداشت و سلامت و افزایش مهاجرت از این شهر، گذاشته است(حبیبیان،۱۳۹۱: ۷۵).در دهه های اخیر عملکرد و شیوه ی رشد شهر اهواز که در بستر تاریخی خود تمایل به توسعه در پیرامون رودخانه کارون را داشته ،با پراکندگی چشم گیری مواجه شده است و فاقد چهره ای هماهنگ در نحوه ارائه خدمات شهری بوده و در سطوح مختلف دسترسی ها دچار مشکلات عدیده گردیده است (سازمان مسکن و شهرسازی،۱۳۸۸ :۵۱). این موضوع نظام تک قطبی ،بافت مرکزی را تحت فشار شدید قرار داده است ،تراکم و تمرکز و آلودگی های محیطی را در این محدوده تشدید نموده و عدم شکل گیری مراکز ثانوی شهری و خدمات ناحیه ای و محله ای به حرکات وقت گیر رفت و آمد روزانه به مرکز شهر ختم شده است عدم برنامه ریزی در توسعه هماهنگ فیزیکی – اجتماعی و توزیع متعادل جمعیت و امکانات طی چند دهه ی قبل و بی توجهی و اعمال نفوذ در تثبیت کاربری ها و وقوع عواملی چون تغییرات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی حرکات جمعیتی را دستخوش تغییرات جدی نموده و فشارهای جمعیتی رشد نا موزون شهری را در برخی نقاط شهر آشکار ساخته است(جهاد دانشگاهی خوزستان،۱۳۸۰:۵۷). برنامه ریزی گذران اوقات فراغت در شهرهای بزرگ ، از جمله اهواز، به دلیل مسایل پیچیده کلان شهرها، اهمیت ویژه ای دارد. با وجود این، هنوز آن چنان که شایسته است جایگاه اصلی و در خور خود را به دست نیاورده است. عدم مطلوبیت در ارائه این خدمات جذابیت و کیفیت زندگی در شهر را کاهش خواهد داد. بنابراین ساماندهی گذران

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

اوقات فراغت شهروندان، نیازمند مطالعه و برنامه ریزی ویژه ای توسط سازمان های مربوطه خود می باشد .این پژوهش ره گشای تحقق چنین برنامه ریزی توسط سازمان های مربوطه می باشد.

هدف اصلی در این پژوهش بررسی تطبیقی جغرافیای فراغت در کلان شهر اهواز و اهداف فرعی آن نیز شناخت و تبیین میزان اثر گذاری هر یک از شاخص ها و متغیرهای موثر بر جغرافیای فراغت و تعیین الگوی تطبیقی فراغت شهروندان با توجه به ویژگی های اجتماعی و اقتصادی هر یک از مناطق منتخب می باشد.

مطالعات اوقات فراغت، افزون بر فراهم ساختن بستر مناسب برای برنامه ریزی های فرهنگی و اجتماعی این امکان را فراهم می سازد تا در پرتو نظریه های مختلف و سنجش ارتباط آن با دیگر متغیرهای اجتماعی ،الگوی نظری مناسبی برای تحقیق در این عرصه ارائه گردد. مطابق نظر ساروخانی ،سه دسته از مطالعات تجربی فراغت از اهمیت بیشتری برخوردارند ، دسته اول پژوهش ها به بحث درمورد الگوهای اوقات فراغت در جریان چرخه زندگی می پردازد. نمونه این نوع مطالعات کار آر.ان.راپو پورت[1] با عنوان "اوقات فراغت و چرخه زندگی خانواده" است که در سال ۱۹۷۵منتشر شده است. مطالعات دسته دوم ناظر بر این پرسش است که کار و اوقات فراغت چگونه با یکدیگر مرتبط می شوند؟ نمونه این نوع از تحقیقات مطالعه" استنلی پارکر" موسوم به " اوقات فراغت و کار" است که در سال ۱۹۸۳منتشر شده است. مطالعه پارکر به لحاظ ربط دادن کار به درک اعمال فراغتی ، بسیار بنیادی است و بالاخره مطالعه دسته سوم به پژوهش درباره ی انواع خاصی از اوقات فراغت مانند رفتن به سینما و تماشای مسابقه فوتبال توجه دارد.اما جغرافیدانان فعالیت های فراغتی را وابسته به مکان مطالعه می نمایند.

بعضی از این تحقیقات(فیتز[2]،۱۹۹۵؛پارکر[3]،۱۹۷۶؛روبرتس[4]؛ فکوهی،۱۳۸۹؛تورکیلدسن[5]،۲۰۰۱) با دسته بندی تیپ های شخصیتی افراد بر اساس گذران اوقات فراغت در درون و بیرون خانواده، سعی داشته اند علاوه بر توصیف، به تبیین این پدیده اجتماعی نیز بپردازند. استودولسکا[6] در مطالعه خود نشان داده است که انجام اوقات فراغت مشروط به پایگاه خاص خانوادگی و همچنین شبکه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. برخی مطالعات دیگر نیز نشان دهنده ی آن است که متغیرهای جمعیتی و پایگاه اجتماعی نقش مهمی در اوقات فراغت افراد دارد. همچون (هامبر ودیگران[7]۲۰۰۶، واگنر۲۰۰۶، شینو و دیگران۲۰۰۴۸، فیلیپ۱۹۹۸۹، شینو و دیگران ۱۹۹۵، سوزان۱۹۹۵۱۰، فیتز جرالد۱۹۹۵۱۱).

سنت تحقیقات در مورد فراغت به لحاظ نظری بر سه الگوی مسلط یعنی الگوی بیولوژیکی، الگوی نهادی اجتماعی و محاسبه بودجه زمانی فراغت متکی است. اصولا در مطالعات نظری ، تسلط این سه الگو ، مانع از

1 R. n.rapu port
2 **Fitz**
3 Parker
4 Roberts
5 Thorkildsen
6 Stodolska
7 Humber et al
8 Shinew et al
9 Philipp
10 Susan
11 Fitzgerald

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

شکل گیری نظریه اوقات فراغت به طور مستقل شده است و آنچه که مطالعات اوقات فراغت را ضروری می ساخت نظریه های جامعه شناختی، روانشناختی و اقتصادی است(سعیدی، ۱۳۸۷: ۲۱۵).در مطالعات داخلی حبیبیان (۱۳۹۱)در مطالعهٔ اجتماعات فراغتی در پارک های شهر اهواز به این نتیجه رسیده است که بین عامل مطلوبیت مکانی پارک ها و نیز عامل مطلوبیت فضایی پارک ها با شکل گیری اجتماعات فراغتی در آنها رابطه وجود دارد. باقری(۱۳۹۳)با بررسی نحوه گذران اوقات فراغت شهروندان اهواز با توجه به تغییرات سبک زندگی و ذائقه ی انسان معاصر به بررسی عوامل موثر بر چگونگی گذران اوقات فراغت پرداخته است. سرایی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان عوامل موثر بر گذران اوقات فراغت در مناطق شهری ایران، رابطه میان متغیرهای زمینه ای (جنسیت)،طبقه اجتماعی، سرمایه اجتماعی شهروندان مشهدی با میزان گذران اوقات فراغت شان مورد سنجش قرار داده اند و در نهایت به این نتیجه می رسد که طبقات مختلف جامعه از سرمایه اجتماعی یکسان برخوردار نیستند. مقدس(۱۳۹۱) با هدف مشخص نمودن نقش سرمایه فرهنگی و فراغت و نگرش دینی بر سبک زندگی ،در مقاله خود با عنوان بررسی تاثیر عوامل فرهنگی بر سبک زندگی جونان کافی شاپ در شهر اهواز به این نتیجه رسیده است که میان سرمایه فرهنگی، اوقات فراغت با سبک زندگی رابطه معنادار مثبت و مستقیم وجود دارد.

سوالات پژوهش

الف)مهم ترین شاخص‌های جغرافیای فراغت کدامند و میزان اثرگذاری هر یک به چه میزان است؟

ب) الگوی مکانی فراغت(درون منزل و برون منزل) در مناطق منتخب کلان شهر اهواز چگونه است؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر بر اساس هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی- تحلیلی است. در روش توصیفی، به بررسی و شناخت ادبیات جغرافیایی فراغت و شرایط طبیعی-انسانی محدوده مورد مطالعه پرداخته و در روش تحلیلی، بررسی رابطه و تاثیر شاخص ها و متغیرهای فراغت بر الگوی فراغت شهروندان صورت میگیرد. جامعه آماری پژوهش، شهروندان مناطق۲، ۴ ، ۷ کلان شهر اهواز می باشند که با توجه به استقرار بیشترین کانون های تولید سفر شهری در آنها انتخاب شده اند. به منظور آنالیز پژوهش، با بهره گیری از روش خوشه ای- تصادفی ۳۸۳ پرسش نامه به نسبت جمعیت مناطق توزیع شده است. در پژوهش حاضر مقدار آلفای محاسبه شده ۰,۷۷۴،است که نشان می دهد گویه ها از همسانی و پایایی بالایی برخوردارند. برای ارائه ی یک تحلیل ساختاری، از آزمون های پارامتریک و ناپارامتریک در نرم افزار SPSS و دیاگرام تحلیل مسیر بهره گرفته شده است. مجموع مدل های آماری ذکر شده ؛ جغرافیای فراغت را در کلان شهر اهواز مورد بررسی قرار می دهد.

این فرایند عبارتند از:

گام اول؛ شناسایی شاخص ها و آماده سازی بانک داده های آماری و تولید داده های مورد نیاز از طریق پرسش نامه محقق ساخته در مناطق مورد مطالعه در دو مرحله (پیش آزمون[۱] و توزیع فراگیر)، براساس شاخص های

[۱] Pre-Test

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

منتخب کاربری های فراغتی در دو گروه شامل فراغت برون منزل و فراغت درون منزل که بر اساس مطالعات نگارندگان دسته بندی گردیده اند.

گام دوم؛ برداشت اطلاعات از طریق بررسی یافته های جمعیت شناختی و توصیفی پرسش نامه و بررسی آمار توصیفی الگو های مکانی گذران اوقات فراغت در محیط های فضایی هر منطقه به صورت جداگانه

گام سوم؛ تبیین میزان اثرگذاری (مستقیم و غیر مستقیم) هر یک از عوامل(متغیرهای مستقل جمعیت شناختی و فراغتی) موثر بر جغرافیای فراغت با استفاده از مدل پارامتریک تحلیل مسیر با استفاده از نرم افزار spss

گام چهارم؛ بررسی الگوی مکانی فراغت در مناطق مورد مطالعه (در فضاهای برون منزل و درون منزل) از طریق آزمون آماری واریانس تک راهه[۱]

گام پنجم؛ استفاده از آزمون واریانس چند متغیره به منظور بررسی تفاوت ابعاد الگوی مکانی فراغت در مناطق منتخب

متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش حاضر در جدول (۱) آمده است.

جدول(۱). متغیرهای مستقل، وابسته و کنترل پژوهش

متغیر ها	نوع متغیرها	
متغیر مستقل	جغرافیای فراغت کلان شهر اهواز	
متغیر وابسته	شاخص های محیطی جغرافیای فراغت	
	فراغت برون منزل	فراغت درون منزل
	محیط فیزیکی: پارک و فضاهای باز طبیعی، طبیعت گردی، گردش های آبی، فضاهای ورزشی ،جاذبه های آبی	محیط فیزیکی: حیاط و فضاهای باز منزل، فعالیت های ورزشی
	محیط اجتماعی- فراغتی: مراکز مذهبی، جشنواره ها، اعیاد	محیط اجتماعی: ارتباطات دوستانه و خویشاوندی، هنر و سرگرمی
	محیط آموزشی- فراغتی: فرهنگسرا، موزه ها، سینما	محیط مجازی: رادیو، تلویزیون، ماهواره، اینترنت، رایانه، موبایل
	محیط تفریحی: رستوران و کافه، مراکز خرید، تفرجگاه عابر پیاده	
متغیرهای کنترل	شاخص های جمعیت شناختی: سن، قومیت، درآمد، تحصیلات، شغل	

منبع: مطالعات نگارندگان

محدوده و قلمرو پژوهش

[۱] Anova

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

اهواز مرکز استان خوزستان و در حال حاضر از نظر جمعیتی هفتمین کلان شهر ایران است. وسعت محدوده قانونی این شهر ۲۲۲ کیلومتر مربع و محدوده خدماتی ۳۰۰ کیلومتر مربع است. پژوهش حاضر به بررسی الگوی فراغت در سطح مناطق ۲ و۴ و۷ کلان شهر اهواز پرداخته است. جدول(۲) و شکل (۱).

جدول(۲). اطلاعات جمعیتی محدوده مورد مطالعه

منطقه	جمعیت سال ۱۳۹۳	مساحت محدوده مناطق(هکتار)	سهم از مساحت کل	تراکم جمعیت	درآمد محقق ۱۳۹۳ (میلیارد تومان)
۲	۱۰۴۷۶۷	۲۹۱۳/۰۸	۱۵	۳۶	**۱۰۵**
۴	۲۱۴۳۰۳	۳۸۱۶/۴۳	۲۰	۵۶	**۳۳**
۷	۱۴۳۰۹۵	۱۷۱۸/۷۱	۹	۴۵	**۱۹**

مأخذ: معاونت شهرسازی و معماری شهرداری اهواز- استانداری خوزستان، دفتر آمار و اطلاعات

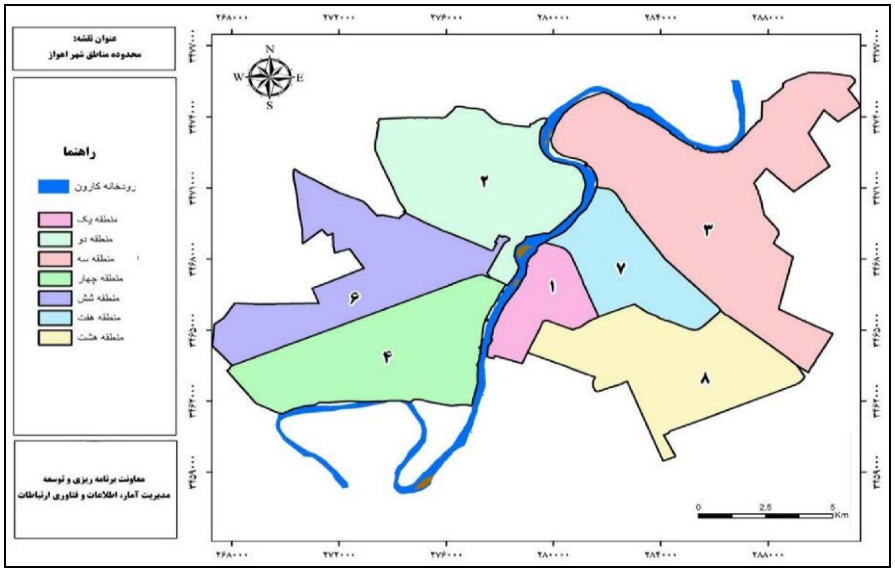

شکل(۱). موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه، منبع: نگارندگان

مفاهیم، دیدگاه و مبانی نظری

فعالیت های فراغتی بخشی از فعالیت های انسانی را تشکیل می دهد و با اقتصاد ملی کشورها پیوند می خورد، از طرفی محل استفاده از اوقات فراغت و تعطیلات شکل سالم سازی جسم و روح به خود می گیرد و در این رابطه از جغرافیای پزشکی[1] تاثیر می پذیرد(مرادی،۱۳۸۵: ۳۲). انسان و خصوصیات حیاتی وی، محیط پیرامونی او را بر پهنه زمین شکل می دهد. شکل(۲). بنابراین پیکره زمین، سطح تجمع محور مطالعات جغرافیایی است. از این رو تغییراتی که بر پیکره زمین به وجود می آید ناشی از نقشی است که در نتیجه

1. medicalgeography

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

رفتارهای گوناگون انسان ایجاد می گردد و تجزیه و تحلیل تغییرات ناشی از ایفای این نقش ها و رفتارهای انسانی، جزء مهمترین وظایف مطالعات جغرافیایی است(ر.ک مرادی،۱۳۸۵: ۴۳-۴۱، حمزه،۱۳۸۸: ۸۴-۹۰،-8 9:2009,Fouberg).جغرافیای انسانی علم بررسی اشکال مختلف سازمان های مکان یافته و مراحل مکانی است که در نتیجه ایفای نقش انسان و گروههای اجتماعی شکل گرفته است. به عبارت دیگر آنچه که در چارچوب روابط انسان با محیط یا مکان پیرامون وی به وجود می آید، موضوع مطالعه ای است برای جغرافیای انسانی.

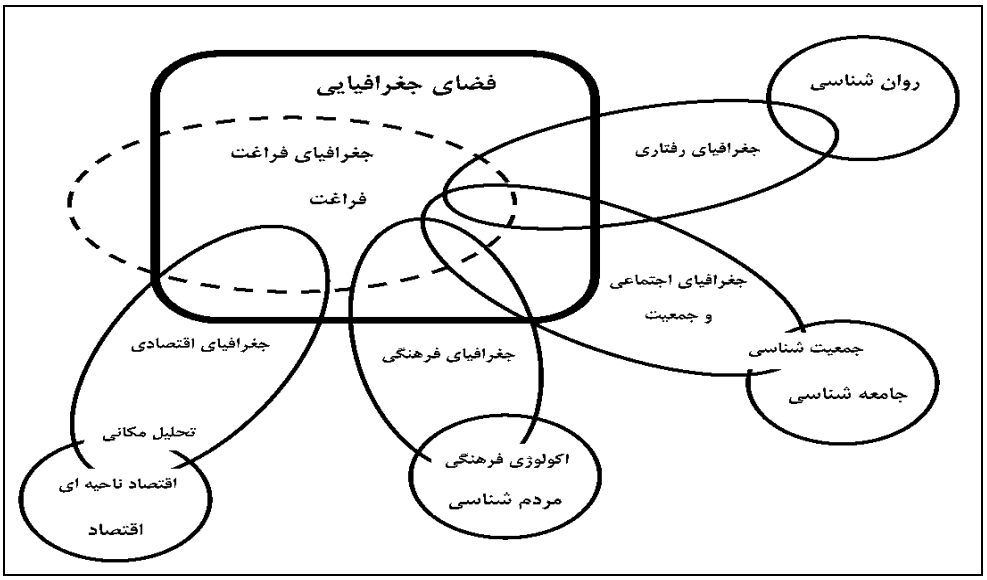

شکل(۲). قلمرو مکانی جغرافیای فراغت، منبع: نگارندگان

از آنجا که هر کدام از نقش های اساسی انسان به عنوان بخشی از قالب کلی جغرافیا می تواند مورد بررسی قرار گیرد ، مطالعه درباره چگونگی اجرای نقش استراحت و فراغت از کار ، خود به خود از وظایف جغرافیای فراغت محسوب می گردد(ر.ک لونسبری،۱۳۹۱: ۱۳-۱۸، شکویی،۱۳۸۶ :۱۱۵-۱۱۸،لیندسی،۱۳۹۰: ۳-۷) .جغرافیای اوقات فراغت در زندگی زمانی است که فرد با فراغ از تعهدات اجتماعی و با رضایت خاطر و بدون اجبار و دریافت دستمزد صرف تفریح و تفرج نموده و با بهره گیری از جاذبه های طبیعی و انسانی ، احساس رضایت و لذت جدیدی را تجربه می کند. جغرافیای فراغت، فعالیت های فراغتی افراد را در قالب مکان و در ارتباط با دیگر عوامل محیطی اعم از طبیعی و انسانی مورد بررسی قرار می دهد. در هر مطالعه ی جغرافیای فراغت ،باید مکان فعالیت های فراغتی و ویژگی ها و الگوهای فراغتی آن مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد، همچنین رابطه این فعالیت ها با دیگر پدیده ها مشخص گردد، از این رو در مطالعات جغرافیای فراغت، آگاهی از دو قطب جغرافیا یعنی "انسان و محیط" که مناظر و چشم اندازهای فراغتی و جغرافیایی را تشکیل می دهند از ضروریات است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

دیدگاه های نظری

فراغت و مکتب فکری فرانکفورت[1]: "مارکوزه"[2]،"آدورنو"[3]و "هورکمایر"[4]،صنعت فرهنگ سرمایه داری(وسایل ارتباط جمعی و فرهنگ توده ای) را مورد انتقاد قرار می دهند و اوقات فراغت را ابزاری برای سلطه بیشتر دانسته و موسسات فراغتی را موسساتی می دانند که مردم را به طرف اشکال قابل قبول اوقات فراغت و باز تولید ساختار اجتماعی سوق می دهند(دانایی،۱۳۹۴: ۳۹).

فراغت و نیاز های انسانی: بر اساس نظرات روان شناختی ، انسان دارای یک مجموعه نیازهای اساسی است که در مراحل مختلف نمود پیدا می کنند. مک آوری و گودبی مفاهیم برادشاو را برای تفریح به کار برده ، گودبی[5] تعداد طبقه بندی ها در مدل نیازهای اجتماعی را بسط و گسترش داده اند و این عمل را با اضافه کردن طبقه های اضافی دیگر انجام داده اند:" نیازهای به وجود آمده، نیازهای در حال تغییر و نیازهای کاذب"(تورکیلدسن، ۲۰۰۲؛ راجک و همکاران[6]،۲۰۰۶) شرایط متفاوت مردم و گروه های اجتماعی ساکن در شهر خواسته های متفاوتی را به وجود می‌آورد که باید در هر برنامه‌ریزی مدنظر قرار گیرد(پورمحمدی،۱۳۸۸: ۵۱).

فراغت و پایگاه اقتصادی و اجتماعی: بر مبنای دیدگاه بوردیو[7] گذران اوقات فراغت می تواند بیانگر سبک زندگی و ذائقه های خاص باشد که به متمایز شدن افراد از یکدیگر منجر می شود(بوردیو[8]، ۱۹۸۶). به تعبیر بوردیو:"طبقات مختلف منافع(اقتصادی، فرهنگی و نمادین) متفاوتی را از اوقات فراغت در فرهنگ مصرفی پیگیری می کنند که بر حسب نیازهای بهداشتی ، تناسب اندام، جستجوی رضایت عاطفی و روابط اجتماعی تجلی پیدا می کنند(خاویر و مایر[9]، ۱۹۹۴).

وبلن[10] در کتاب "تئوری طبقه فراغت می نویسد: "تجمع ثروت سبب می شود که طبقه فراغت، به لحاظ ساختار و عملکرد توسعه یابد؛ همچنین سبب تمایز درون طبقاتی نیز می شود.(ادگینتون، ۲۰۰۲).

فراغت و آسیب های اجتماعی: امروزه ،مقابله با شیوع رفتارهای پرخطر به یکی از مهمترین و گسترده ترین دل نگرانی های جوامع بشری تبدیل شده است و دولت و سازمان های بین المللی و نیز سازمان های غیر دولتی در پی مبارزه با شرایطی هستند که این رفتارهای پرخطر را ترغیب میکند. مطابق نظر افروز :"اوقات فراغت مانند شمشیر دو دمی است که یک لبه ی آن می تواند زمینه ساز خلاقیت و هنر آفرینی و لبه ی دیگر آن عاملی در جهت گرایش بزهکاری و آسیب های اجتماعی باشد".(دامرودی،۱۳۸۹: ۴۱).

1 Frankfurter Schule
2 Marcuse
3 Adoorno
4 Horkheimer
5 Godbey
6 Rojek
7 Bourdieu
8 Bourdieu
9 Jarvie & Maguire
10 Thorstein Bunde Veblen

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

نتایج

قبل از پرداختن به رابطه های مورد نظر در پژوهش که از پرسش نامه حاصل می شود، مروری بر آمار فراوانی و توصیفی پرسش نامه ها، جهت ارائه تصویری کلی در قالب فراوانی ها، درصد ها، میانگین و...ضروری مـی باشـد. در این نوع تجزیه و تحلیل هدف بررسی واقعیات موجود است. در مطالعه حاضر کل نمونه آماری۳۸۳نفـر بـوده است.۴,۴درصد از پاسخگویان بیسواد،۴,۲درصد دارای تحصیلات ابتدایی ،۵,۲درصد سیکل۲۷,۹درصـد دیـپلم و فوق دیپلم۴۲,۳درصد کارشناسی و در نهایت ۱۴,۴درصد پرسش شوندگان در مقاطع کارشناسی ارشـد و بالـاتر بوده اند.۱۲,۸درصد پاسخگویان درآمد ماهیانه۵۰۰هزار تومان ۲۶,۱درآمد ماهیانه۵۰۰ تـا یـک میلیـون تومـان ۲۸,۱درصد یک میلیون تا دو میلیون تومان۱۲,۳بیش از یک تا دو میلیون تومان درآمد داشته اند.

تبیین عوامل موثر بر جغرافیای فراغت با استفاده از تحلیل مسیر

تحلیل مسیر[1] تکنیکی است که برای تجزیه و تحلیل مدل های کلی به کار می رود Cardenete and Sancho) (2012.این روش به تحلیل گر امکان می دهد در تحلیل داده ها از مفروضات علی صریح استفاده کند(Civardi et al., 2010).تحلیل مسیر اساسا تکنیکی تحلیلی است که با استفاده از معادلات رگرسیون چند متغیره استاندارد شده و به بررسی مدل های نظری می پردازد(Kucera et al., 2012).در واقع تحلیل مسیر راهی است برای ارزیابی میزان تناسب و همخوانی مجموعه ای از داده ها با مدل ساختاری(Lattin et all.,2003).در تحلیل مسیر ؛ آماره ها و تحلیل های پیچیده جای استدلال نظری محکم را نمی گیرند، بلکه خود متکی بر آنند(Hsieh et all.,2006).در پژوهش حاضر با هدف تعیین فاکتورهای موثر بر جغرافیای فراغت ؛به منظور تحلیل اولیه داده ها و همچنین داده آمایی از نرم افزارهای Excel, spss استفاده گردید؛ لیکن به منظور تشکیل معادلات ساختاری از نرم افزار Amos استفاده شد. جهت تبیین مدل کلی و نهایی با استفاده از مدل تحلیل مسیر ابتدا کلیه متغیر های ورودی و خروجی جغرافیای فراغت از طریق بررسی ادبیات تحقیق تعیین و به عنوان متغیر های مستقل که در تحقق آن موثر می باشند مد نظر قرار می گیرند. فرض نرمال بودن توزیع نمرات متغیرهای مدنظر از طریق آزمون Durbin-Watson با میزان ۱/۹۵ تایید گردیده است. در ادامه به منظور تحلیل اطلاعات ، ابتدا مدل رگرسیون چند گانه با استفاده از روش گام به گام[2] تعیین گردید و سپس متغیرهایی که دارای رابطه معناداری با متغیرهای وابسته نبودند حذف شده و به دنبال آن با استفاده از تحلیل مسیر آثار مستقیم، غیرمستقیم و اثر کل هر یک از متغیر ها بر متغیر پاسخ (وابسته)بررسی گردید. خلاصه نتایج حاصل از تحلیل به همراه آثار مستقیم و غیر مستقیم کلیه متغیر ها بر جغرافیای فراغت و همچنین ضرایب استاندارد شده در جدول (۳) آورده شده است:

1 Path analysis
2 Structural Equation Modeling

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

جدول(۳). آثار مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای مختلف بر جغرافیای فراغت با استفاده از ضرایب استاندارد

متغیرهای مستقل	علامت اختصاری	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	اثر کل
محیط فیزیکی برون منزل	V_1	۰/۴۱۹	۰/۰۴۲	۰/۴۶۱
محیط فراغت مجازی	V_2	۰/۲۸۵	۰/۱۰۲	۰/۳۸۷
محیط تفریحی بیرون	V_3	۰/۲۷۳	۰/۰۰۸	۰/۲۸۱
محیط اجتماعی بیرون	V_4	۰/۱۶۶	۰/۰۹۱	۰/۲۵۷
محیط آموزشی بیرون	V_5	۰/۱۳۵	۰/۰۲۶	۰/۱۶۱
محیط فیزیکی داخلی	V_6	۰/۱۳۴	-۰/۰۱۳	۰/۱۲۱
محیط اجتماعی داخلی	V_7	۰/۱۱۹	-۰/۰۳۱	۰/۰۸۸
شاخص های جمعیتی	V_8	۰/۰۲۵	-	۰/۰۲۵

منبع: محاسبات نگارندگان

روش مدل سازی معادلات ساختاری بهترین ابزار برای تحلیل تحقیقاتی است که در آنها متغیرهای آشکار دارای خطای اندازه گیری هستند و همچنین روابط بین متغیر ها پیچیده است. با استفاده از این روش میتوان از یکسو دقت شاخصها یا متغیرهای قابل مشاهده را اندازه گرفت و از سوی دیگر روابط علی بین متغیرهای نهفته و میزان واریانس تبیین نشده را بررسی کرد. نتایج بدست آمده از جدول اثرات تحلیل مسیر، نشان دهنده ی بیشترین تاثیر گذاری متغیر محیط های فیزیکی برون منزل به عنوان متغیر مستقل بر جغرافیای فراغت کلان شهر اهواز می باشد .بدین صورت که مجموع اثرات مستقیم و غیر مستقیم و ضریب بتای بدست آمده(که معادل۰/۴۶۱می باشد)از متغیر مذکور نشان دهنده ی تاثیر گذاری بسیار زیاد این متغیر بر سطح الگوی فراغت شهروندان است. همانطور که مشاهده می شود، کمترین تاثیر گذاری نیز مربوط به شاخص های جمعیتی می باشد، ضریب بتای بدست آمده (۰/۰۲۵)خود گویای این واقعیت است. ضریب بتا برای متغیرهای محیط فیزیکی برون منزل، محیط های فراغتی مجازی، محیط تفریحی برون منزل، محیط اجتماعی برون منزل به ترتیب بالاترین تاثیر گذاری را داشته و محیط آموزشی برون منزل، محیط فیزیکی درون منزل، محیط اجتماعی درون منزل با تاثیر گذاری متوسط و در نهایت کمترین تاثیر بر جغرافیای فراغت به ترتیب در ارتباط با شاخص های جمعیتی بدست آمده است. شکل(۳).

مدل ریاضی مربوط به تحقیق نیز که بر اساس معادلات مسیری بدست آمده است، در رابطه(۱) وجود دارد.

رابطه(۱).

$$Y=۰/۴۱۹\ v_1+۰/۲۸۵\ v_2+۰/۲۷۳\ v_3+۰/۱۶۶\ v_4+۰/۱۳۵\ v_5+۰/۱۳۴\ v_6+0/۱۱۹\ v_7+۰/۰۲۵\ v_8$$

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

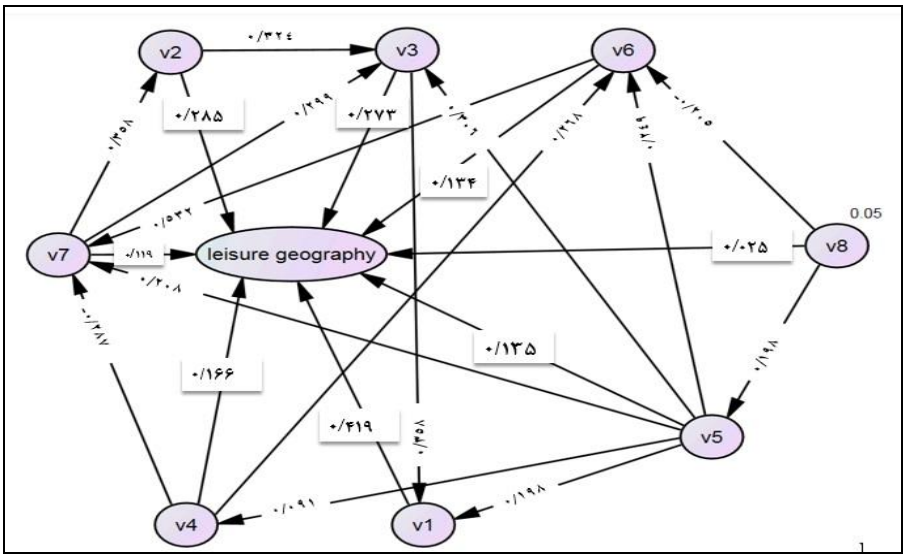

شکل(۳). مدل تحلیل مسیر عوامل موثر بر جغرافیای فراغت کلان شهر اهواز با در نظر گرفتن ضرایب استاندارد(تاثیرات کل)منبع: محاسبات نگارندگان

در هر صورت معادله ساختاری فوق بدین معنی است که با داشتن نمرات استاندارد مربوط به متغیرهای مدنظر اثرگذار بر جغرافیای فراغت می توان الگوی جغرافیایی فراغت شهروندان را برآورد نمود.

تحلیل های استنباطی

یافته های توصیفی

به منظور شناخت هرچه بهتر ماهیت متغیر هایی که در پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته‌اند، قبل از تجزیه و تحلیل داده های آماری، به توصیف این داده ها پرداخته می شود. در این قسمت شاخص های آماری میانگین و انحراف معیار مورد بررسی قرار می گیرند. با توجه به جدول(۴)، بالاترین میانگین و انحراف استاندارد در الگوی فراغت برون منزل مربوط به منطقه‌ی ۲، با میانگین (۴۳/۷۰) و انحراف استاندارد(۰/۸۴۴) و کمترین میانگین مربوط به منطقه ی ۷ با میانگین (۲۸/۲) می باشد. در ابعاد الگوی فراغت برون منزل نیز بیشترین میانگین مربوط به بعد محیط فیزیکی برای ساکنین منطقه ی ۲با میانگین (۱۹/۴۴)،می باشد و کمترین میانگین مربوط به بعد آموزشی- فراغتی برای ساکنین منطقه ۷ با میانگین(۴/۵۷)می‌باشد. بیشترین انحراف استاندارد مربوط به بعد محیط تفریحی برای ساکنین منطقه ۷،(۰/۳۳۹)و کمترین انحراف استاندارد مربوط به بعد اجتماعی – فرهنگی با انحراف استاندارد (۰/۱۶۱)مربوط به ساکنین منطقه۲ می باشد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

جدول(۴). آمار توصیفی گذران اوقات فراغت در محیط های برون منزل

گروه ها	شاخص آماری	متغیرها				
		الگوی برون منزل	محیط فیزیکی	محیط اجتماعی – فرهنگی	محیط آموزشی- فراغتی	محیط تفریحی
منطقه ۲	میانگین	۴۳/۷۰	۱۹/۴۴	۶/۴۹	۶/۵۹	111/۸
	انحراف استاندارد	۰/۸۴۴	۰/۳۲۷	10/۶۱	۰/۲۱۶	۰/۲۷۲
منطقه ۴	میانگین	۳۳/۳۳	۱۵/۳۸	۵/۲۲	14/۵	۸/۵۶
	انحراف استاندارد	۰/۵۶۵	۰/۳۵۵	10/۵۳	10/۷۹	۰/۲۵۵
منطقه ۷	میانگین	۲۸/۲	۱۱/۵۷	۴/۶۳	۴/۵۷	۷/۴۱
	انحراف استاندارد	۰/۶۴۶	۰/۴۴۴	10/۶۵	۰/۲۰۸	۰/۳۳۹

منبع: محاسبات نگارندگان

با توجه به نتـایج جـدول (۵)در الگـوی فراغـت درون منـزل بالـاترین میـانگین (۲۶/۵۸) و انحـراف اسـتاندارد (۰/۷۳۵) مربوط به منطقه ی ۷ و پایین ترین میانگین (۱۹/۰۴) مربوط به منطقه ی ۲می باشد. در بعد محـیط فیزیکی بالاترین میانگین (۳/۹۷) مربوط به منطقه ی ۷ و پایین ترین میانگین (۲/۲۹۹) مربوط به منطقـه ی ۲ می باشد. در بعد محیط اجتماعی –فرهنگی؛ الگوی فراغـت درون منـزل بالـاترین میـانگین (۷/۰۵)مربـوط بـه ساکنین منطقه ۷ و پایین ترین میانگین(۵/۲۹)مربوط به ساکنین منطقه۲ مـی باشـد. در بعـد محـیط مجـازی بالاترین میانگین (۱۵/۵۵) و بالاترین انحراف استاندارد مربوط بـه سـاکنین منطقـه ۷ و پـایین تـرین میـانگین (۱۱/۴۴)و انحراف استاندارد (۰/۴۲۳) مربوط به ساکنین منطقه ۲ می باشد.

جدول(۵):میانگین و انحراف استاندارد الگوی فراغت درون منزل در مناطق منتخب سه گانه

گروه ها	شاخص آماری	متغیرها			
		الگوی درون منزل	محیط فیزیکی	محیط اجتماعی - فرهنگی	محیط مجازی
منطقه ۲	میانگین	۱۹/۰۴	۲/۲۹۹	۵/۲۹	۱۱/۴۴
	انحراف استاندارد	۰/۵۹۴	۰/811	۰/۲۰۹	۰/۴۲۳
منطقه ۴	میانگین	۲۲/۷۳	۲/۸۴	۶/۰۱	۱۳/۸۷
	انحراف استاندارد	۰/۵۱۱	۰/۰۹۸	۰/631	۰/۴۴۳
منطقه ۷	میانگین	۲۶/۵۸	۳/۹۷	۷/۰۵	۱۵/۵۵
	انحراف استاندارد	./۷۳۵	۰/۰۹۴	۰/۲۰۲	۰/۵۵۵

منبع: محاسبات نگارندگان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

بررسی الگوی فراغت با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک راهه

برای اجرای تحلیل واریانس ابتدا باید از برقراری مفروضه های آن مطمئن بود. در این پژوهش دو مفروضه‌ی این آزمون یعنی نرمال بودن توزیع داده ها با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنف و جهت بررسی همگنی واریانس ها از آزمون لوین استفاده شد. فرض نرمال بودن توزیع نمرات الگوی برون منزل و درون منزل با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنف با سطح معناداری بزرگتر از ۰/۰۵ تأیید شده است (P>0.05). نتایج آزمون لوین نشان داد در متغیر الگوی برون منزل در سه گروه با درجه آزادی(۲ و۳۸۰) و آماره‌ی لوین (۱۲/۰۸۴)با سطح معناداری ۰/۰۷۶ مفروضه همگنی واریانس‌ها تأیید میشود. در متغیر الگوی درون منزل در سه گروه با درجه آزادی(۲و ۳۸۰) و آماره لوین (۱۴/۱۳) با سطح معناداری ۰/۰۵۵ مفروضه همگنی واریانس ها تأیید می شود. جدول(۶).

جدول(۶). نتایج تحلیل واریانس در نمرات الگوی اوقات فراغت درون منزل و برون منزل در مناطق منتخب سه گانه

متغیرها	منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه‌ی آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
الگوی برون منزل	بین گروهی	۱۴۳۲۴/۲۹۱	۲	۷۱۶۲/۴۵1	۱۴۰/۶۸۶	./۰۰۱
	درون گروهی	۱۹۳۴۵/۳۸۰	۳۸۰	۵۰/۹۰۹		
	کل	۳۳۶۶۹/۶۷	۳۸۲			
الگوی درون منزل	بین گروهی	۳۰۹۰/۹۱۷	۲	۱۵۵۴/۴۵۹	۴۵/۲۸۵	./۰۰۱
	درون گروهی	۱۷۲۰۸/۲۲1	۳۸۰	۴۵/۲۸۵		
	کل	۲۰۲۹۹/۰۳۹	۳۸۲			

منبع: محاسبات نگارندگان

مطابق نتایج جدول(۶) در متغیر الگوی برون منزل$F_{(۲و۳۸۰)}$=۱۴۰/۶۸۶وسطح معناداری 0.001 (P<0.01)بین سه گروه(ساکنین منطقه۲ ، منطقه ۴ و منطقه ۷) تفاوت معنادار وجود دارد .همچنین بین مناطق منتخب شهر اهواز، در متغیر الگوی درون منزل با۴۵/۲۸۵ =$F_{(۲,۳۸۰)}$وسطح معناداری ۰,۰۰۱ (P<0.01) تفاوت معنادار وجود دارد.به عبارت دیگر، بین مناطق در الگوی اوقات فراغت درون منزل تفاوت معنادار وجود دارد. به منظور تعیین اینکه، تفاوت کدام جفت از میانگین ها معنادار است از آزمون تعقیبی توکی استفاده گردیده است. جدول (۷).

جدول(۷):آزمون تعقیبی توکی برای مقایسه میانگین های مناطق سه گانه در الگوی اوقات فراغت برون منزل و درون منزل

متغیر	منطقه	منطقه	اختلاف میانگین ها	خطای استاندارد	سطح معناداری
الگوی برون منزل	منطقه ۲	منطقه ۴	۱۰/۳۷۵	./۸۴۵	۰/۰۰۱
		منطقه ۷	۱۵/۵۰۶	./۹۷۰	۰/۰۰۱
	منطقه ۴	منطقه ۷	۴/۳۱1	۱/۹۲۵	۰/۸۵۶
الگوی درون منزل	منطقه ۲	منطقه ۴	-۳/۶۸۷	./۷۹۷	۰/۰۰۱
		منطقه ۷	-۷/۵۳۷	./۹۱۵	۰/۰۰۳
	منطقه ۴	منطقه ۷	-۲/۸۵	۱/۸۷۲	۰/۹۹۸

منبع: محاسبات نگارندگان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

نتایج آزمون تعقیبی توکی(۷)، برای بررسی مقایسه ی میانگین های سه منطقه مختلف نشان می‌دهد، بین نمرات الگوی اوقات فراغت برون منزل در ساکنین منطقه ۲ و منطقه ی ۴ با خطای استاندارد (۸۴۵/.) و سطح معناداری (۰/۰۰۱) تفاوت معنادار وجود دارد. همچنین ،بین نمرات الگوی اوقات فراغت برون منزل در ساکنین منطقه ۲ و منطقه ی ۷ با خطای استاندارد (۹۷۰/.) و سطح معناداری (۰/۰۰۱) تفاوت معنادار وجود دارد. در الگوی اوقات فراغت برون منزل بین مناطق ۴ و ۷ شهر اهواز با خطای استاندارد(۱/۹۲۵) و سطح معناداری (۰/۸۶۵)، تفاوت معنادار وجود ندارد. به عبارت دیگر الگوی اوقات فراغت برون منزل در مناطق ۴و ۷ شهر اهواز تفاوت چندانی ندارد. اما الگوی اوقات فراغت برون منزل ساکنین منطقه ی ۲ با ساکنین منطقه ۴ و ۷ تفاوت معناداری مشاهده شده است. در الگوی فراغت درون منزل بین مناطق ۲و ۴ با خطای استاندارد (۷۹۷/.) و سطح معناداری (۰/۰۰۱) و مناطق ۲ و ۷ با خطای استاندارد(۹۱۵/.) و سطح معناداری (۰/۰۰۳) تفاوت معناداری وجود دارد .همچنین در متغیر الگوی فراغت درون منزل در دو منطقه ۴ و ۷ با خطای استاندارد(۱/۸۷۲) و سطح معناداری (۰/۹۹۸)، (P>0.05) تفاوت معناداری مشاهده نشده است.

بررسی ابعاد الگوی فراغت برون منزل و درون منزل با استفاده از آزمون تحلیل واریانس چند متغیره

به منظور تعیین تفاوت بین ابعاد الگوی فراغت برون منزل و درون منزل در مناطق منتخب شهر اهواز از آزمون تحلیل واریانس چند متغیره استفاده شد، جهت انجام آزمون تحلیل واریانس چند متغیره؛ ابتدا باید مفروضه های مورد نظر اجرا و در صورت تأیید مفروضات لازم، از این آزمون استفاده شود. نرمال بودن توزیع نمرات ابعاد الگوی برون منزل و درون منزل با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنف با سطح معناداری بزرگتر از ۰/۰۵ تأیید شده است (P>0.05).همچنین نتایج آزمون ام باکس در بررسی تفاوت بین ابعاد الگوی فراغت برون منزل (با F= ۶/۹۷۸ و سطح معناداری ۰/۰۵۸)، و ابعاد الگوی فراغت درون منزل (باF=۴/۱۸۹ و سطح معناداری ۰/۰۸۷) نیز برقراری مفروضه‌ی دوم یعنی برابری ماتریس های کوواریانس را تأیید می کند. بنابراین در بررسی تفاوت بین ابعاد الگوی فراغت برون و درون منزل در مناطق منتخب سه گانه از آزمون تحلیل واریانس چند متغیری می توان استفاده نمود.

جدول(۸):نتایج تحلیل واریانس چند متغیره بر روی نمره های ابعاد الگوی فراغت درون و برون منزل

نام آزمون	مقدار	فرضیه درجه آزادی	خطای درجه آزادی	F	سطح معناداری
آزمون اثر پیلایی	۰/۹۸۸	۳/۲۶۱	۷/۰۰۰	۲۸۱/۰۰۰	۰/۰۰۱
آزمون لامبدای ویلکس	۰/۰۱۲	۳/۶۴۵	۷/۰۰۰	۶۷۰/۰۰۰	۰/۰۰۱
آزمون آزمون اثر هتلینگ	۰/۷۱۸	۲/۸۸۲	۷/۰۰۰	۶۶۷/۰۰۰	۰/۰۰۱
آزمون بزرگترین ریشه	۰/۷۱۸	۲/۸۸۲	۷/۰۰۰	۲۸۴/۰۰۰	۰/۰۰۱

منبع: محاسبات نگارندگان

همانطور که جدول(۸)، نشان می‌دهد نتایج تحلیل واریانس چند متغیره در نمرات ابعاد الگوی فراغت درون منزل و برون منزل بین سه منطقه ی مورد نظر با سطح معناداری ۰/۰۰۱، (P<0.05) تفاوت معنادار وجود دارد. یعنی حداقل در یکی از ابعاد الگوی فراغت درون و برون منزل در سه گروه تفاوت وجود دارد. به منظور تعیین اینکه در کدام یک از گروه‌ها به طور اخص از نظر ابعاد الگوی فراغت درون منزل و برون منزل تفاوت

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

معناداری وجود دارد، از آزمون تعقیبی توکی برای مقایسه ی زوجی استفاده شد. نتایج آزمون توکی در جدول (۹) ارائه شده است.

جدول(۹): آزمون تعقیبی توکی برای مقایسه های چندگانه نمره های ابعاد الگوی برون منزل مناطق سه گانه

نوع الگو	ابعاد الگو	مناطق	مناطق	اختلاف میانگین ها	خطای استاندارد	سطح معناداری
الگوی برون منزل	محیط فیزیکی	منطقه ۲	منطقه ۴	۵/۰۵۲۰	۰/۴۴۹	۰/۰۰۱
			منطقه ۷	۷/۸۶۶	۰/۵۷۳	۰/۰۰۱
		منطقه ۴	منطقه ۷	۲/۸۱۴	۱/۶۵۴	۰/۵۱۶
	محیط اجتماعی- فرهنگی	منطقه ۲	منطقه ۴	۱/۲۷۳	۰/۲۱۶	۰/۰۰۱
			منطقه ۷	۱/۵۸	۰/۲۴۸	۰/۰۰۱
		منطقه ۴	منطقه ۷	۰/۸۵۸	۰/۲۳۹	۰/۳۳۸
	محیط آموزشی- فراغتی	منطقه ۲	منطقه ۴	۱/۴۶۳	۰/۲۶۹	۰/۰۰۱
			منطقه ۷	۲/۰۱۷	۰/۳۰۹	۰/۰۰۱
		منطقه ۴	منطقه ۷	۰/۵۷۹	۰/۲۹۵	۰,۲۲۰
	محیط تفریحی	منطقه ۲	منطقه ۴	۲/۶۱۳	۰/۳۷۹	۰/۰۰۱
			منطقه ۷	۳/۷۶۶	۰/۴۳۵	۰/۰۰۱
		منطقه ۴	منطقه ۷	11/۵۳	۰/۴۱۵	۰/۷۱۶

منبع: محاسبات نگارندگان

نتایج آزمون تعقیبی توکی در جدول (۹)، برای بررسی مقایسه ی میانگین های سه منطقه مختلف نشان می-دهد، بین نمرات ابعاد الگوی اوقات فراغت برون منزل در بعد فیزیکی بین منطقه ۲ و منطقه ی ۴ با خطای استاندارد (۰/۴۴۹)، منطقه ۲و ۷ با خطای استاندارد(۰/۵۷۳) در سطح معناداری (۰/۰۰۱) تفاوت معنادار وجود دارد. اما بین منطقه ۴و ۷ با خطای استاندارد(۱/۶۵۴) و سطح معناداری (۰/۵۱۶) تفاوت معناداری بین بعد محیط فیزیکی این دو منطقه وجود ندارد. همچنین ، بین نمرات بعد اجتماعی-فرهنگی الگوی اوقات فراغت برون منزل بین منطقه ۲ و منطقه ی ۴ با خطای استاندارد (۰/۲۱۶)، منطقه ۲و ۷ با خطای استاندارد(۰/۲۴۸) در سطح معناداری (۰/۰۰۱) تفاوت معنادار وجود دارد. اما بین منطقه ۴و ۷ با خطای استاندارد(۰/۲۳۹) و سطح معناداری (۰/۳۳۸۶) تفاوت معناداری بین بعد محیط اجتماعی-فرهنگی این دو منطقه وجود ندارد. در بعد محیط آموزشی- فراغتی بین منطقه ۲و ۴ و منطقه ۲و ۷ به ترتیب با خطای استاندارد(۰/۲۶۹) و(۰/۳۰۹) با سطح معناداری ۰/۰۰۱ تفاوت معناداری وجود دارد. اما بین منطقه ۴ و ۷ با خطای استاندارد(۰/۲۹۵)و سطح معناداری (۰/۱۲۲) تفاوت معناداری بین بعد محیط آموزشی- فراغتی این دو منطقه وجود ندارد. در بعد محیط تفریحی بین منطقه ۲و ۴ و منطقه ۲و۷ به ترتیب با خطای استاندارد(۰/۳۷۹) و (۰/۴۳۵) با سطح معناداری ۰/۰۰۱ تفاوت معناداری وجود دارد. اما بین بعد تفریحی با خطای استاندارد(۰/۴۱۵) و سطح معناداری ۰/۷۱۶ تفاوت معناداری بین منطقه ۴ و ۷ وجود ندارد.شکل(۴).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

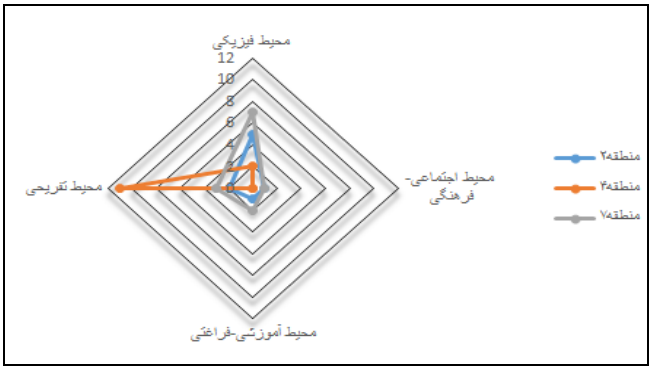

شکل(۴). اختلاف میانگین شاخص های الگوی فراغت برون منزل در مناطق سه گانه بر اساس جدول (۹)

در الگوی فراغت درون منزل نتایج آزمون توکی در جدول(۱۰) نشان می دهدبین بعد محیط فیزیکی در مناطق ۲ و ۴ ترتیب با خطای استاندارد (۰/۱۴۳) و سطح معنادار ۰/۰۰۱ تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین در مناطق ۲و ۷ با خطای استاندارد(۰/۱۶۴) و سطح معناداری ۰/۰۰۳ تفاوت معناداری وجود دارد. اما در مناطق ۴و ۷ با خطای استاندارد (۰/۱۵۶) و سطح معناداری ۰/۶۲۳ تفاوت معناداری وجود ندارد. در بعد اجتماعی در الگوی فراغت درون منزل بین مناطق ۲و ۴ با خطای استاندارد(۰/۵۷۷) و سطح معناداری ۰/۰۵۴ تفاوت معناداری دیده شد. همچنین در این بعد بین مناطق ۲و ۷ با خطای استاندارد (۰/۲۸۶) و سطح معناداری ۰/۰۰۷ تفاوت معنادار وجود دارد. اما بین مناطق ۴و ۷ با خطای استاندارد(۰/۳۱۲) و سطح معناداری ۰/۸۷۵ تفاوت معناداری دیده نشد. در بعد محیط مجازی(استفاده از تکنولوژی ارتباطات) بین مناطق ۲و ۴ با خطای استاندارد (۰/۹۹۶)و سطح معناداری ۰/۰۰۱، مناطق ۲و ۷ با خطای استاندارد (۰/۸۶۳) و سطح معناداری ۰/۰۰۳ تفاوت معناداری وجود ندارد. و بین مناطق ۴و ۷ با خطای استاندارد(۰/۳۹۸) و سطح معناداری ۰/۵۳۸ تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول(۱۰):آزمون تعقیبی توکی برای مقایسه های چندگانه نمره های ابعاد الگوی درون منزل مناطق سه گانه

نوع الگو	ابعاد الگو	مناطق	مناطق	اختلاف میانگین ها	خطای استاندارد	سطح معناداری
الگوی درون منزل	محیط فیزیکی	منطقه ۲	منطقه ۴	-۰/۵۴۷	۰/۴۳1	۰/۰۰۱
			منطقه ۷	-۱/۶۷۹	۰/۶۴1	۰/۰۰۳
		منطقه ۴	منطقه ۷	۱/۳۳1	۰/۵۶1	۰/۶۲۳
	محیط اجتماعی	منطقه ۲	منطقه ۴	-۱/۳۰	۰/۵۷۷	/۰۵۴
			منطقه ۷	-۱/۶۱	۰/۲۸۶	۰/۰۰۷
		منطقه ۴	منطقه ۷	۰/۸۹۷	۰/۳۱۲	۰/۸۷۵
	محیط مجازی (استفاده از تکنولوژی ارتباطات)	منطقه ۲	منطقه ۴	-۱/۹۰	۰/۹۹۶	۰/۰۰۱
			منطقه ۷	-۲/۳۴۲	۰/۸۶۳	۰/۰۰۳
		منطقه ۴	منطقه ۷	۰/۲۸۱	۰/۳۹۸	۰/۵۳۸

منبع: محاسبات نگارندگان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

شکل (۵) اختلاف میانگین شاخص های الگوی فراغت درون منزل در مناطق سه گانه کلان شهر اهواز را نشان می دهد.

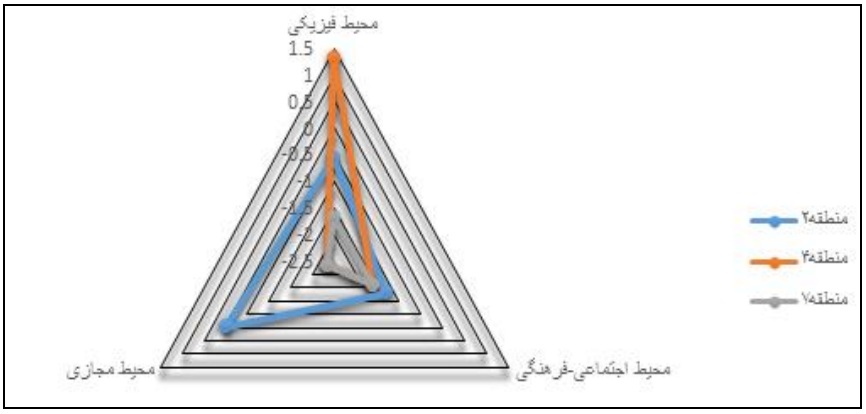

شکل(۵). اختلاف میانگین شاخص های الگوی فراغت درون منزل در مناطق سه گانه

ترسیم: بر اساس جدول (۱۰)

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با در نظر گرفتن شرایط خاص طبیعی و انسانی شهر اهواز که از دیرباز تا کنون و با توجه به صنعتی بودن این شهر و پیامدهای ناگوار آن بر زندگی شهرنشینی، سیمای خاصی را در فضا ایجاد نموده است ؛به دنبال بررسی الگوی مکانی فراغت در این شهر بوده است. بدین منظور برای ارائه ی یک تحلیل ساختاری، از آزمون های پارامتریک و ناپارامتریک در نرم افزار SPSS بهره گرفته شده است. به منظور بررسی میزان تاثیر گذاری هر یک از متغیرهای مستقل و درک روابط علی بین متغیرهای نهفته و میزان واریانس تبیین نشده از طریق مدل تحلیل مسیر؛ نتایج حاصل از مدل حاکی از آن است که محیط های فیزیکی برون منزل به عنوان مهمترین متغیر مستقل با اثر کلی ۰/۴۶۱درصد و محیط های فراغت مجازی با ۰/۳۸۷، در درجه اهمیت کمتری در شکل یافتن جغرافیای فراغت کلان شهر اهواز قرار گرفته است. در ادامه ویژگی های جمعیت شناختی با ضریب استاندارد 0/025، کمترین اثر را در شکل دهی به الگوی فراغت شهروندان ایفا می نماید. به منظور بررسی ملموس تر تفاوت الگوهای فراغتی با تاکید بر بعد مکانی جغرافیای فراغت ، پرسش نامه در میان شهروندان سه منطقه از کلان شهر اهواز که در سطوح متفاوتی از برخورداری اند، توزیع گردید. یافته های پژوهش بر روی نمرات الگوی مکانی فراغت در مناطق منتخب سه گانه نشان داده است که: بین الگوی فراغت برون منزل و درون منزل در میان سه منطقه تفاوت معنادار وجود دارد. آزمون تعقیبی توکی در بررسی هر جفت از مناطق نشان داد که ؛در الگوی فراغت مناطق منتخب به صورت دو به دو ،بجز منطقه ۴ و۷،تفاوت معناداری میان مناطق وجود دارد. شواهد برداشت شده از پرسش نامه های شهروندان حاکی از آن است که به طور کلی تمایل به فراغت برون منزل در هر سه منطقه بیش از فراغت درون منزل می باشد .به صورت مفصل تر میان مناطق ۲ و۷ و مناطق۲ و ۴ تفاوت معناداری از نظر الگوی فراغت وجود دارد الگوی فراغت در منطقه۲

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

با میانگین ۴۳/۷۰ برون منزل بوده است در حالی که این میزان در میان مناطق ۴ و ۷ دارای تفاوت معناداری نبوده است. در الگوی فراغت درون منزل بیشترین میانگین مربوط به منطقه ۷ با ۲۶/۵۸ درصد بوده است.

مطابق نتایج بدست آمده از پرسش نامه جغرافیای اوقات فراغت در ابعاد هر الگوی مکانی به تفکیک؛ در منطقه ۲ ، بالاترین میانگین به محیط های فراغتی تفریحی اختصاص یافته که البته می توان این امر را به دلیل توزیع بیشتر فضاهای تفریحی با توجه به آمار و ارقام فضایی موجود ،در سطح منطقه تعبیر کرد. در مورد منطقه۴ و۷ بالاترین میانگین در الگوی فراغت برون منزل به محیط های فیزیکی مربوط بوده است. با این وجود در الگوی فراغت درون منزل، بالاترین میانگین ترجیح فراغت؛ با اختلاف گسترده در هر سه منطقه محیط های فراغتی مجازی بوده اند.

در نهایت مهمترین نتایج به شرح زیر ارائه می گردد:

- با توجه به اثرگذاری ۰/۴۶۱درصدی شیوه فراغت برون منزل و اختصاص یافتن مهمترین اولویت گذران اوقات فراغت شهروندان با ۰/۳۸۷ به آن، در این راستا اختصاص نوع ویژه ای از برنامه ریزی به منظور ارتقای کیفیت و رفاه شهروندان در محیط های فیزیکی برون منزل ؛ با توجه به شرایط اقلیمی و طبیعی شهر و نوع امکانات و تاسیسات فراغتی موجود ، در درجه بالایی از اهمیت قرار خواهد گرفت. ارتقای کیفیت عملکردی- بصری فضاهای فراغتی موجود، فضا سازی های فراغتی با توجه به پتانسیل های موجود، تعبیه فضاهای سرپوشیده برای بخشی از سال که دمای هوا بالاست یا آلودگی هوا بیش از حد مجاز باشد، توزیع بهینه این قبیل فضا ها در سطح شهر از جمله موارد قابل ذکر می باشد.
- شرایط محیطی سخت شهر اهواز که گاه این شرایط به صورت طبیعی و غالبا تحت تاثیر دخالت های انسانی در سال های اخیر بر شهر تحمیل شده اند. بر میزان تعلق شهروندان نسبت به شهر اثر گذار خواهد بود. با توجه به مطالبی که ذکر آن رفت وقوع رفتارهای وندال، قانون گریزی، بیماری های روحی ، روانی و....در شهری که ماهیتی صنعتی- ماشینی به خود گرفته و به انسان به عنوان ابزار تولید می نگرد دور از انتظار نخواهد بود، اثر این نوع مدیریت شهر خروج سرمایه های انسانی و مالی از شهر می باشد و در نهایت عدم برنامه ریزی و توجه به باز زنده سازی محیط شهر پیامدی جز مرگ شهر بعد از پایان گرفتن منابع را در پی نخواهد داشت.
- مطابق نتایج ،محیط های فراغت مجازی بعد از محیط های فیزیکی برون منزل مهمترین اثرگذاری را در شکل دهی به جغرافیای فراغت داشته اند، با توجه به اثرگذاری روانی و جسمانی این قبیل الگوهای فراغتی ،تغییر بعد مکانی فراغت و الگوهای رفتاری گروه های انسانی و... را شاهد خواهیم بود ؛مطابق با نظر "گودبی" نیازهایی ممکن است به وجود آیند که غیر اساسی و غیر ضروری اند و در واقع نیازهای کاذب هستند. در این رابطه "مارکوس" عنوان میکند که جامعه فرد را تشویق می کند تا انواع خاصی از نیازها را توسعه دهد که در هیچ مفهومی ضروری و اساسی نیستند ؛در واقع کار سخت و دشواری است تا ثابت شود که متفاوت از سایر نیاز ها هستند و با آنها تفاوت دارند اما برای وی نشان دهنده ارزش های نامطلوب و غیر دلخواه هستند. مطابق نتایج پرسشنامه گروه های سنی زیر ۵۵ سال با۶۱/۴ درصد به این الگوی فراغتی تمایل بیشتری نشان داده اند. این تغییر سلیقه حاکی از وجود یک اپیدمی و شکل گیری روند خاص در الگوی فراغت گروه های انسانی است که نیازمند توجه ویژه مسئولان اجتماعی به این مساله می باشد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

- با توجه به جوان بودن هرم سنی جمعیت شهر اهواز و تاثیر اوقات فراغت در سلامت جامعه و حساسیت برنامه ریزی فراغتی با در نظر گرفتن محدودیت های آب و هوایی و معضل بیکاری ،خصوصا در مناطق ۴ و۷ ،در صورت عدم توجه و برنامه ریزی کاربردی برای این قبیل فضا ها ،باعث گسترش هر چه بیشتر رفتارهای ضد اجتماعی[1] در شهر خواهد شد ؛ زیرا نبود محلی برای اوقات فراغت جوانان موجب حضور بیشتر آنها در منزل شده و عدم تخلیه هیجانات و در نتیجه منجر به افزایش پرخاشگری[2] که دومین رفتار رایج در این رده سنی بوده ،خواهد گردید و در نهایت باعث پرسه زدن آنها در خیابان و یا تجمع آنها در محیط های نا سالم شده و در مجموع جوان از فردی سالم به فردی آسیب زا تبدیل می گردد. یکی از مشکلاتی که امروزه گریبانگیر خانواده ها و دولت ها است، رفتارهای پرخطر جوانان در زندگی اجتماعی و در اوقات فراغت (بدون برنامه ریزی صحیح) آنان دیده می شود.
- طبقات مختلف جامعه از سرمایه اجتماعی یکسان برخوردار نیستند و سطح برخورداری افراد در طبقات اجتماعی و اقتصادی ، بر نوع رفتار افراد جامعه تاثیر گذار است و با توجه به اینکه اوقات فراغت نوعی رفتار تلقی می شود، میزان بهره مندی از سرمایه اجتماعی بر مشارکت افراد در فعالیت های فراغتی موثر است.

پیشنهادها

- تخصیص اعتبارات ویژه به منظور محرومیت زدایی از شهر اهواز در زمینه فراغت شهری و تلاش به منظور زدودن چهره فقر و محرومیت از سطح مناطق ۷ و۴
- ایجاد و گسترش بستر ها و مکان های جدید فراغتی از جمله گسترش سرای محله و فضاهای فرهنگی و تفریحی در سلسله مراتب شهری
- ایجاد تنوع در امکانات فراغتی عرضه شده ،افزایش قدرت انتخاب هر دو جنس برای نحوه ی گذران اوقات فراغت به گونه ای که هر نوع سلیقه و گروه سنی را تحت پوشش قرار دهد، و باعث رشد شخصیت و تکامل فکر و اندیشه و نشاط جامعه و سرمایه های انسانی شود.
- برنامه ریزی و طراحی و ایجاد فضاهای گذران اوقات فراغت مطابق با ویژگی های جمعیتی با توجه به ظرفیت هر یک از مناطق مختلف شهر از لحاظ تعداد، مساحت و موقعیت.
- تخصیص بودجه برای طراحی و ساخت فضاهای فراغتی سر پوشیده ،قابل استفاده در تمام طول سال با توجه به شرایط اقلیمی خاص شهر اهواز به عنوان یکی از گرم ترین و آلوده ترین شهرهای جهان.

1 Antisocial behavior
2 Aggressiveness

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

منابع

باقری، معصومه ،بهمئی، سجاد. (۱۳۹۳)، **بررسی نحوه گذران اوقات فراغت شهروندان شهر اهواز،** فصلنامه توسعه اجتماعی، ۸(۳): ۱۹۷-۲۲۲.

پورمحمدی، محمدرضا، سبحانی، زهرا. (۱۳۸۸)، **پژوهشی در سنجش عوامل تاثیر گذار بر دیدگاه استفاده کنندگان از فضاهای فراغتی در شهر تهران،** مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، ۱(۱): ۵۱-۷۶.

پورمحمدی، محمدرضا، کوشانی، روشن. (۱۳۹۲)، **ارزیابی و تحلیل فضاهای عمومی شهری با استفاده از مدل تاپسیس-مطالعه موردی تبریز،** مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، ۵(۱۷): ۳۷-۵۲.

تورکیلدسن، جورج(۱۳۸۲)، **اوقات فراغت و نیازهای مردم** ، عباس اردکانیان، عباس حسنی، انتشارات نوربخش.

تورکیلدسن،جرج(۱۳۹۵)، **مدیریت اوقات فراغت و تفریحات سالم** ،ترجمه محمد علی صفانیا، میلاد پیرعلی، مرتضی دوستی، چاپ سوم، بامداد کتاب

ج.آر.کلی(۱۳۸۲)، **نظریه های فراغت؛ کار و فراغت در نظام های اجتماعی،** جواد مهدی زاده، جستار های شهرسازی،شماره۶.

جهاد دانشگاهی خوزستان(۱۳۸۰)، **بررسی شاخص های اقتصادی –اجتماعی شهر اهواز،** سازمان مدیریت و برنامه ریزی خوزستان، شماره ۲۸۰.

حبیبیان، بهار(۱۳۹۱)، **بررسی عوامل موثر بر اجتماعات فراغتی در پارک های شهر اهواز،** دکتر مسعود صفایی پور، دانشگاه شهید چمران ، پایان نامه کارشناسی ارشد.

حمزه، فرهاد(۱۳۸۸)، **از رفتارگرایی تا جغرافیای رفتاری،** جغرافیا , ۳ (۸-۹): ۷۱ - ۹۷ .

دامرودی، حمید(۱۳۸۹)، **چند نکته برای برنامه ریزی اوقات فراغت،** نشریه پیوند، ۳۷۱:۳۷۰،۳۶۹

دانایی ،نسرین(۱۳۹۴)، **برنامه ریزی اوقات فراغت،** چاپ اول، ساکو.

رضوانی، علی اصغر(۱۳۷۴)، **جغرافیا و صنعت توریسم،** انتشارات پیام نور.

رهنمایی، محمدتقی؛ ربیعی فراهانی(۱۳۹۴)، **اوقات فراغت و گردشگری،** چاپ چهارم، مهکامه.

سازمان مسکن و شهرسازی استان خوزستان(۱۳۸۸)، **طرح راهبردی توسعه و عمران شهر اهواز(مطالعات پایه و پیش نیاز)،** جلد چهارم.

سازمان مسکن و شهرسازی استان خوزستان(۱۳۸۸)، **مطالعات طرح جامع ناحیه مرکزی خوزستان** ،مهندسین مشاور پژوهش و عمران.

سرایی،محمدحسین،رضایی، محمد رضا،حسینی،سید مصطفی(۱۳۹۲)، **ارزیابی وضعیت ایمنی پارک های شهری-پارک های ناحیه ای شهر یزد،** مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، ۵(۱۸): ۱۲۳-۱۳۸.

سنایی، نقی(۱۳۹۲)، **هندسه مفهومی اوقات فراغت با رویکرد جامعه شناختی،** روان شناختی، اخلاقی، معرفت اخلاقی، ۴(۱): ۲۵- ۴۲.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

شکویی، حسین(۱۳۸۶)، **اندیشه های نو در فلسفه جغرافیا**، موسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتا شناسی، چاپ نهم.

عطایی سعیدی، حامد، ناصری راد، محسن، محبی، سیده فاطمه(۱۳۸۸)، **اثر سنجی برنامه های اوقات فراغت دختران دانش آموز ،مطالعه موردی استان خراسان شمالی**، فصلنامه مطالعات راهبردی زنان،۴۴: ۲۰۵-۲۳۸.

فکوهی، ناصر(۱۳۸۹)، **انسان شناسی شهری**، نشر نی، چاپ ششم، تهران

لونسبری، جان. اف؛ آلدریچ، فرانک تی(۱۳۹۱)، **درآمدی بر روش های و فنون میدانی جغرافیا**، دکتر بهلول علیجانی، سمت، چاپ پنجم

لیندسی، جیمز.ام(۱۳۹۰)، **روش های تحقیق در جغرافیای انسانی**، دکتر محمد رضا رضوانی، سمت، چاپ دوم

مرادی، مریم، فیاضی، مرجان(۱۳۸۵)،**مدیریت گردشگری، اصول ،مبانی و مفاهیم کاربردی**، انتشارات آستان قدس رضوی، چاپ اول، مشهد.

معاونت برنامه ریزی و توسعه(۱۳۹۴)،**آمار نامه شهر اهواز-۱۳۹۳**،روابط عمومی و امور بین الملل شهرداری اهواز.

مقدس جعفری، محمد حسن، رضا دوست، کریم، گلبریان، خدیجه(۱۳۹۱)،**بررسی تاثیر عوامل فرهنگی بر سبک زندگی جوانان کافی شاپ در شهر اهواز**، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی جوانان، ۳(۷): ۱۰۹-۱۲۸

موحد، علی(۱۳۹۰)، **طرح مستند سازی خیابان نهج البلاغه اهواز**، دانشگاه شهید چمران اهواز، دفتر ارتباط با صنعت.

مهدی زاده، جواد(۱۳۸۳)، **مبانی و راهکار های توسعه گردشگری شهری در ایران**، مجلس و راهبرد،شماره۴۴.

میکائیلی، علیرضا، حسین زاده، نرگس(۱۳۷۹)، **برنامه ریزی اوقات فراغت**، مدیریت شهری،شماره۱.

Bourdieu, P. (1986) "Distinction, **A Social Critique of Judgment of Taste**", London, Routledge.

Cardenete MA, Sancho F (2012). **The role of supply constraints in multiplier analysis.** Economic Systems Research, 24(1): 21-3 4.

Civardi M, Pansini RV, Lenti RT (2010). **Extensions to the multiplier decomposition approach in a SAM framework : An application to Vietnam**. Economic System s Research, 22 (2): 1 11 -12 8.

Edginton, C. R., & Chen, P. (2008**). Leisure as transformation. Urbana**, IL: Sagamore.

Edginton,c.r.,Jordan,D.j.,degroaf,D.G.and Edginton,S.R(2002). **Leisure and life satisfaion :foundational presctives .**3rd ed.boston:mcgraw-hill.

Erin H. Fouberg, Alexander B. Murphy, Harm J. de Blij,(2009), **Human Geography: People, Place, and Culture**, Wiley

Fitzgerald, Michael(1995) "**Leisure activities of adolescent schoolchildren",Journal of Adolescence**. 18(3), 349-359.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]
[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]

Hsieh, M.H., Tsai, K.H., (2006) **Technological Capability, Social Capital and Launch Strategy for Innovative Products',** Industrial Marketing Management, Article in press.

Jarvie, Grant and Maguire, Joseph (1994) "**Sport and Leisure in Social Thought"**, Routledge.

Kucera D, Roncola to L, von Uexkull E (2012). **Trade contraction and employment i n India and South Africa during the global crisis**. World Development, 40 (6): 1 1 2 2 -1 1 3 4

Lattin, J., Carrol, J.D., Green, P.E., (2003)**Analyzing Multivariate Dataî, Thomson Learning Inc**, Publishing California .

Marsh ,Benjamin c,1992, **city planning in justice to the Working population** ,Chicago university press.

Michael J. Leitner, Sara F. Leitner, and associates (2012). **Leisure enhancement. Fourth edition Sagamore Publishing LLC**,1807 N Federal Dr

Parker, S.(1976),"**The Sociology of leisure", London** :George Allen and Gibbon.Present, 38: 56–97

Roberts, K. (1999). **Leisure in Contemporary Society, Oxon:** CABI Publishing.

Rojek.chris, et al., (2006), **AHandbook of Leisure Studies, Palgrave Macmillan**, Ltd.

Stodolska, M. , Livengood, J. (2006). **"The Influence of Religion on the Leisure Behavior of Immigrant Muslims in the United States.",** Journal of Leisure Research, 38(3): 293-320.

Torkildsen, G. (2001), **Leisure and Recreations Management, New York**: Spon Press.

Unn Målfrid H. Rolandsen(2011):'**leisure and Power in Urban China**",2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4RN.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1397.18.48.7.8]

[DOI: 10.29252/jgs.18.48.217]